

Gábos András – Szivós Péter:
A gyermekszegénység és néhány jellemzője
Magyarországon

(elektronikus verzió, készült 2006-ban)

A tanulmány eredetileg nyomtatásban megjelent:
Gábos András – Szivós Péter (2006) „A gyermekszegénység és
néhány jellemzője Magyarországon”: in: *Társadalmi riport*
2006, Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György
(szerk.). Budapest: TÁRKI, Pp. 204–228.

A gyermekszegénység és néhány jellemzője Magyarországon

Gábos András – Szivós Péter

1. Bevezetés

Magyarországon a gyermekek és a gyermekes családok szegénységi kockázata átlag feletti. Európai uniós összehasonlításban ez alól hazánk sem kivétel, hanem a „szabály” része, miközben több ország példája is bizonyítja, hogy a gyermekkori jövedelemhiányos lét nem törvényszerű. Elemzésünkben, leíró-feltáró jelleggel, magyarországi adatok alapján, döntően a legutóbbi időszak fejleményeire koncentrálva, a jövedelmi szegénység, ezen belül is a gyermekszegénység kérdését helyezzük a középpontba.¹ Adatforrásként a TÁRKI legfrissebb, 2005-ös Háztartás Monitor felvételét használjuk. A gyermekszegénység mérése során számos kutatói döntést kell hoznunk, melyek alapvetően befolyásolják a szegénynek tekintettek azok körét és összetételét. Írásunk nem módszertani jellegű, ezért itt csak jelezzük, hogy a háztartások méretgazdaságosságát leíró ekvivalencia-skála és a szegénységi küszöb számításának megválasztása ezek közé a döntések közé tartozik. Bár a fő hangsúly nem ezen lesz, az elemzés során több ízben is érzékeltetjük e döntések lehetséges következményeit az empirikus adatfelvételek által leképzett valóságra és ezen keresztül közvetetten a politikai gyakorlatra. Tekintettel arra, hogy Magyarország immár két éve az Unió teljes jogú tagja, a tanulmányban a jövedelmi szegénység bemutatásakor a laekeni indikátor-rendszer megfelelő elemeire, és így az európai uniós ajánlásokra támaszkodunk, alternatív számítások eredményeinek értelmezésekor ezt összehasonlítási alapul (*benchmark*-ként) használjuk.²

¹ A szegénység természetét nyilvánvalóan nemcsak a háztartások jövedelmi helyzetének bemutatásával lehet leírni. A kirekesztettségnek a jövedelmi helyzet csak egy – igaz meggyőződésünk szerint legfontosabb – eleme. Tanulmányunk mindazonáltal csak a relatív jövedelmi szegénység leírását tűzi ki célul.

² A szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem közösségi célként való elfogadását követően, az EU által megbízott szakértői csoport, a folyamatok nyomon követése érdekében, összeállította a szakirodalomban laekeni indikátorok néven ismert jelzőszámok listáját. Az indikátorok, a problémák leírásán túl a nemzeti szintű szakpolitikák monitorozására, hatásaik vizsgálatára is alkalmas. A jelzőszámok módszertanának kialakítása során az EUROSTAT szegénységi küszöböt a medián ekvivalens háztartásjövedelem 60%-ában határozta meg. Az ekvi-

A tanulmány szerkezete a következőképpen alakul. Először az általános jövedelmi szegénységről nyújtunk áttekintést, majd annak néhány demográfiai dimenzió szerinti alakulását mutatjuk be. Ezt követően, csak a gyermekekre koncentrálnak, bemutatjuk a szegénységben élő gyermekek háztartásuk fontosabb demográfiai-társadalmi-gazdasági jellemzői szerinti összetételét, végül többváltozós statisztikai módszerrel elemezzük a gyermekszegénység fő meghatározóit.

2. A jövedelmi szegénység Magyarországon

Magyarországon 2005-ben – a bevezetőnkben már említett szempontok szerint választott, uniós módszertani ajánlások használata mellett – a teljes népesség 12%-át tekinthetjük szegénynek (*1. táblázat*). Ez az arány – összhangban a jövedelmi egyenlőtlenségeknek e periódusban tapasztalt alakulásával³ – a relatív jövedelmi szegénység kismértékű csökkenését mutatja 2003-hoz képest. A kilencvenes évek elejétől követve a szegénység alakulását, megfigyelhetjük, hogy az évtized első felében tapasztalt egyértelmű (és a mostanitól eltérő módszertan használata esetén megfigyelttel megegyező) növekedést az évtized végére egy enyhe csökkenés követte. Az azóta eltelt néhány év nem ad egyértelmű képet a folyamat irányáról, enyhe ingadozás mellett a szegénység általános mértékének stagnálását figyelhetjük meg. A szegénység mélységét, tehát a szegénységből való kikerüléshez szükséges erőfeszítés nagyságát mutató és ugyancsak a laeken indikátor-rendszer részét képező relatív medián szegénységi rés 1992 óta folyamatos emelkedést mutat. Értéke 1992-ben 15%, 2000-ben 19%-, 2005-ben pedig 22% volt.⁴ (*1. táblázat*)

valens jövedelem számításakor az ún. módosított OECD ekvivalencia-skálát (a továbbiakban OECD2-skála) használja, mely a háztartásfőhöz 1, minden 14 éves vagy idősebb háztartástaghoz 0,5 és minden 14 év alatti gyermekhez 0,3 fogyasztási egységet rendel. Az elemzésben még alkalmazott OECD1-skála a háztartásfőhöz 1, minden 15 évnél idősebb háztartástaghoz 0,7 és minden 16 év alatti gyermekhez 0,5 fogyasztási egységet rendel.

³ Lásd Tóth István György tanulmányát ugyanebben a kötetben, *1. fejezet* 42–64. oldal.

⁴ A változásnak ez az iránya éppen ellentétes azzal, amely a korábban publikált eredmények alapján kirajzolódott. (Lásd pl. Gábos–Szivós 2004: 84.) Ennek oka a több ponton megváltozott módszertanban keresendő: egyrészt, mint a bevezetőben jeleztük, jelentősége van a megválasztott ekvivalencia-skálának (esetünkben egy főre jutó vs. OECD2-skála), másrészt a szegénységi küszöbnek (medián fele vs. medián 60%-a), továbbá az adott jelenség számszerűsítésére szolgáló képlet sem ugyanaz.

1. táblázat. A relatív jövedelmi szegénység fő mutatóinak alakulása, 1992–2005

	1992	1996	2000	2003*	2005
Szegénységi ráta, %	11,9	14,2	12,9	13,5	12,0
Szegénységi küszöb-érték, Ft	96 259	171 912	304 804	500 672	579 600
Szegénységi rés, %	15,0	16,8	19,1	18,9	22,0

Forrás: 1992, 1996: MHP; 2000, 2003, 2005: TÁRKI Háztartás Monitor.

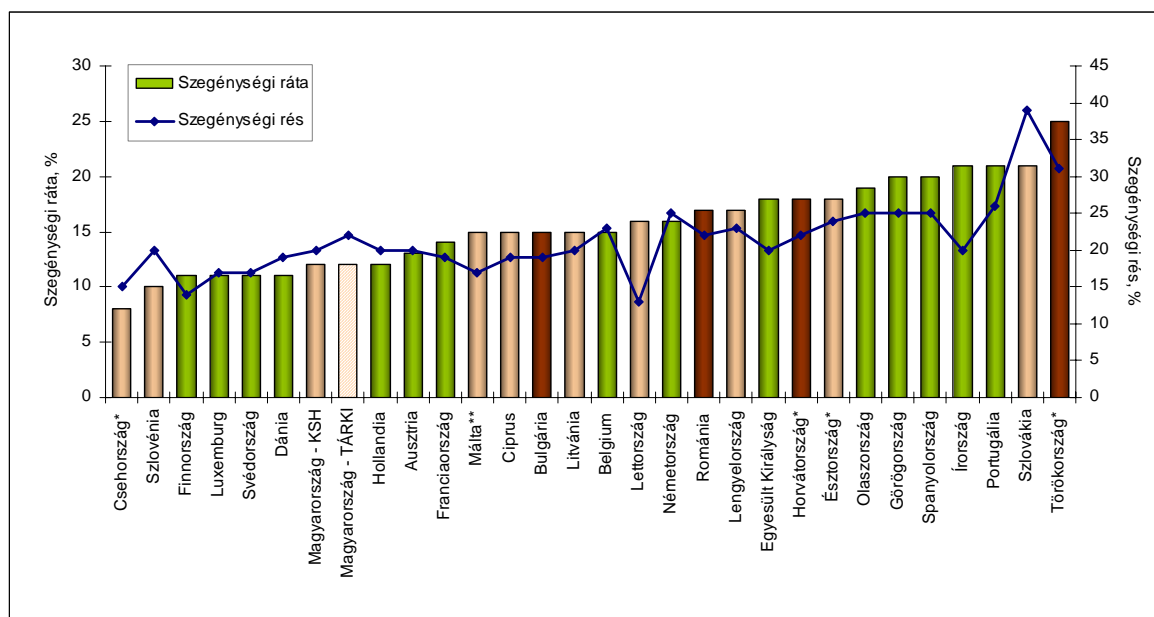
Megjegyzés: A szegénységi határt az OECD2-skálával számított ekvivalens mediánjövedelem 60%-ában határoztuk meg.

*A 2003-as eredmények a kismértékű, utólagos adattisztítás miatt, valamelyest eltérnek a korábban publikálttól (Gábos–Szívós 2004).

A szegénység e jelzőszámait nemzetközi összehasonlításban is vizsgálva, láthatjuk, hogy Magyarország a jövedelmek eloszlását tekintve legkevésbé egyenlőtlen skandináv és a közepesen egyenlőtlen kontinentális európai országok (Hollandia, Ausztria, Franciaország, Belgium) között helyezkedik el, akár a hivatalosan publikált KSH-adatokat, akár a TÁRKI Háztartás Monitor alapján számítottakat vesszük figyelembe (1. ábra). A 2004-ben csatlakozott tíz új tagállam között Magyarországot, Csehországot (8%) és Szlovéniát (10%) mellett, a legalacsonyabb szegénységűek közé sorolhatjuk. Az EU-10-ek többsége egyébként meglehetősen hasonló (15–17% közötti), az eloszlás közepén elhelyezkedő relatív szegénységi rátákat mutat. Kivételt jelent ez alól a már említett alacsony szegénységű három ország, illetve a magas szegénységi rátát produkáló Szlovákia (21%). A régi tagországok szóródása e tekintetben lényegesen nagyobb. E csoporton belül jól elkülönülnek az alacsonyabb szegénységű skandináv és kontinentális európai országok (11–15%), valamint a magasabb szegénységi rátákat mutató angolszász és mediterrán országok (18–21%). A csatlakozásra váró országok közül Bulgária (15%), Románia (17%) és Horvátország (18%) a középmezőny felső régióiban helyezkedik el, míg Törökország a legmagasabb szegénységi rátát mondhatja magáénak (25%).

A szegénység mélységét mutató laekeni indikátort, tehát a relatív medián szegénységi részt vizsgálva a 29 ország összehasonlításában, láthatjuk, hogy Magyarország e tekintetben közepes pozíciót foglal el, akár a KSH 2003-ra publikált adatát (20%), akár a 2005-ös TÁRKI Háztartás Monitorból számított értéket (22%) tekintjük. A szegénységi rés értéke Lettországra a legalacsonyabb (13%) és Szlovákiára a legmagasabb (39%).

1. ábra. A szegénységi ráta és a szegénységi rés az Európai Unió országaiban és Magyarországon a 2000-es évek első felében (%)

Forrás: EUROSTAT, saját számítások.

Megjegyzés: A szegénységi határt az OECD2-skálával számított ekvivalens mediánjövedelem 60%-a jelenti.

A szegénységi rátára vonatkozó adatok 2004-esek, a *-gal jelölt országok eseté 2003-asok, a **-gal jelöltek esetén pedig 2000-esek. A szegénységi rés esetében az adatok 2004-esek, az újonnan csatlakozott 10 ország, továbbá Hollandia, az Egyesült Királyság, Horvátország, Románia és Törökország adatai azonban 2003-ra vonatkoznak, Máltáé 2000-re. Magyarország esetében a TÁRKI mindkét adata 2005-re vonatkozik.

A nemzetközi összehasonlítás esetén meg kell említenünk, hogy a relatív jövedelmi mutatók csupán arról árulkodnak, hogy egy társadalomban milyen a jövedelmek eloszlása. Ahhoz, hogy az életszínvonalbeli különbségeket összehasonlíthassuk más mutatókra is szükségünk van. A laekeni indikátorok között ilyen például a szegénységi küszöb standard vásárlóerő paritáson (PPS) kifejezett értéke. A TÁRKI 2005-ös adatai szerint a magyarországi szegénységi küszöb – a korábban ismertetett uniós módszertani ajánlásoknak megfelelően – 580 ezer Ft, illetve 3830 PPS volt, míg a KSH Háztartás Költségvetési Felvétel alapján számított érték 2004-re 577 ezer Ft, illetve 3890 PPS volt. Ez utóbbit figyelembe véve a magyar szegénységi küszöb mintegy fele az EU-25-ök átlagának és több, mint 25%-kal magasabb a tíz új tagország esetében számítottnál (3021 PPS).

3. A szegénységi ráta a főbb demográfiai változók mentén

Az általános szegénységi ráta mellett annak fontosabb társadalmi csoportok szerinti vizsgálta is részét képezik a laekeni indikátor-rendszernek. Tanulmányunkban ezek közül a demográfiai változók (életkor, háztartástípus) szerinti bontásokat mutatjuk be. Itt utalnunk kell a harmadik szintű, tehát nemzeti hatáskörben meghatározott indikátorok fontosságára. Ezek között az etnikumnak, tehát Magyarország esetében a roma származásnak kiemelt szerepe van, ezért az alábbiakban azt is vizsgáljuk, hogy a háztartásfő cigány volta miként befolyásolja a háztartás tagjainak szegénységi kockázatát. Az eredményeket, a tanulmány előző részében is elemzett évekre (1992–2005), a tanulmány *Mellékletében* található *M1. táblázatban* foglaltuk össze. A szegénységi ráta változását – az indikátor-rendszer szerkezetének megfelelően – nemek szerinti bontásban is közöljük, ám az így kapott eredményeket nem elemezzük részletesen.⁵

3.1. Életkor

A legfrissebb, 2005-ös adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a szegénység kockázata csökken az életkorral. A legmagasabb szegénységi kockázatú életkori csoport a gyermekeké és a fiataloké. Az általános, 12%-os szegénységi rátával szemben a 0–15 évesek körében a szegénység 15, a 16–24 évesek

⁵ A szegénység különböző mutatóinak nemek szerinti alakulásának európai összehasonlításáról lásd Gábos (2005).

körében pedig 17%-os. A felnőttek közül a középkorúak (25–64 évesek) esetében a szegénység kiterjedése átlagos, 10–12% között van. Az idős, 65 év feletti népesség szegénységi kockázata ezzel szemben lényegesen alacsonyabb az átlagosnál, körükben a szegénységi ráta 7%.

Az életkor és szegénység kapcsolatát időbeli összehasonlításban is vizsgálva láthatjuk, hogy ebben a dimenzióban jelentős átrendeződés történt a vizsgált időszak során. Míg közvetlenül a rendszerváltást követően az idősek relatív jövedelmi szegénysége volt kiugróan magas (1992-ben 22%), addig a kilencvenes évek második felére már a gyermekek és a fiatalok szegénységi kockázata volt a legmagasabb, és az még ma is. A 25–49 évesek, tehát a gyermekes szülőket is magában foglaló korosztályok esetében is hasonló tendenciát látunk, de az indulásnál tapasztalt nagyon alacsony szegénységi mutatók növekedése az országos átlag közelében stabilizálódott az ezredforduló környékén. Ezzel párhuzamosan a 64 év feletti szegénysége, tehát a jövedelemszerkezetben elfoglalt helye fokozatosan javult, szegénységi kockázatuk az évtized végére már átlag alattivá vált. Az 50–64 évesek szegénységi rátáiban kisebb ingadozásokat látunk, de esetükben az előző életkori csoporthoz hasonló átrendeződést nem figyelhetünk meg.

A választott módszertani keretek egyfajta kontrolljaként, az életkor szerint szegénységi rátákat az OECD1-skála alkalmazásával is megbecsültük. Mivel ez az ekvivalencia-skála az előzőekben használnál nagyobb fogyasztási súlyt rendel a háztartások második és további tagjaihoz, ezen belül is elsősorban a gyermekekhez, arra számíthatunk, hogy az elmúlt 15 évben megfigyelt életkori átrendeződés kevésbé markánsan mutatkozik meg, miközben az életkori csoportok közötti különbségek erősebbek lesznek. Az alternatív számítások tartalmazó 2. táblázat eredményei ezt meg is erősítik. A nemzetközileg leggyakrabban használt ekvivalencia skálák közül, a hazai szakirodalom szerint a magyarországi háztartások fogyasztási szerkezetét legjobban leíró OECD1-skálát használva⁶ láthatjuk, hogy a szélső életkori csoportok, tehát a 0–24 évesek és a 64 év feletti kiinduló helyzete nagyon hasonló, míg a 25–64 évesek szegénységi kockázata átlag alatti volt 1992-ben (2. táblázat). Ezt követően azonban a folyamat azonos a laekeni módszer esetében megfigyelttel: a gyermekek romló, az idősek javuló relatív pozícióit figyelhetjük meg, melynek nyomán 2005-ben a gyermekek között minden ötödik, a 65 év feletti körében minden huszadik személyt tekinthetünk szegénynek.

⁶ Lásd Éltető–Havasi (2002).

2. táblázat. A szegénységi ráta alakulása nem és életkor szerint, OECD1-skálával számolva, 1992–2005 (%)

Korcsoport	Nem	1992	1996	2000	2003	2005
0–15	Férfi	14,7	26,9	20,4	22,4	21,1
	Nő	12,9	20,2	21,0	20,8	16,8
	Összesen	13,8	23,7	20,8	21,6	19,2
16–24	Férfi	12,2	20,3	19,1	14,1	15,8
	Nő	12,6	17,8	20,2	20,1	21,4
	Összesen	12,4	19,0	19,5	16,8	18,4
25–49	Férfi	8,5	14,7	14,1	13,0	15,0
	Nő	7,8	14,5	12,4	14,7	13,9
	Összesen	8,1	14,6	13,3	13,8	14,4
50–64	Férfi	6,1	8,8	11,3	10,5	11,2
	Nő	8,4	7,4	10,5	8,7	8,7
	Összesen	7,4	8,0	10,8	9,4	9,7
65+	Férfi	9,2	3,9	3,2	3,6	2,8
	Nő	13,7	9,6	6,3	6,5	5,9
	Összesen	11,9	7,6	5,3	5,5	4,6
Összesen	Férfi	10,1	16,2	14,1	13,5	13,8
	Nő	10,5	13,9	13,0	13,7	12,5
	Összesen	10,3	14,9	13,6	13,6	13,2

Forrás: 1992, 1996: MHP; 2000, 2003, 2005: TÁRKI Háztartás Monitor.

3.2. Háztartástípus

A háztartástípus a háztartásméret, a háztartástagok életkora és a köztük lévő kapcsolat jellegére vonatkozó információkat sűríti. Ezen ismérvek különböző kombinációja erősítheti vagy gyengítheti az elemi változók mentén megfigyelt szegénység mértékét. Az *M2. táblázat* alapján megfigyelhetjük például, hogy a párok, legyenek idősek (64 év felettek) vagy fiatalok (65 év alattiak), számottevően alacsonyabb szegénységi kockázatot mutatnak, mint a hasonló korú, egyedül élő személyek. Azt is láthatjuk, hogy a gyermekek jelenléte növeli a szegénység kockázatát, különösen akkor, ha a szülők legalább három gyermeket nevelnek. Ugyancsak magas kockázatot jelent az, ha a gyermekes háztartásból hiányzik az egyik szülő.

A gyermeküket egyedül nevelők (33%), a három- és többgyermekes (23%), valamint a középkorú egyszemélyes háztartások (25%) körében volt a legmagasabb a szegénység 2005-ben Magyarországon. Ezzel szemben az idős párok és az egy gyermekes párok szegénységi rátája átlag alatti volt. Az elmúlt másfél évtized folyamatait vizsgálva láthatjuk, hogy mind a 30–64 év közötti egyedülállók, mind a gyermeküket egyedül nevelők, mind pedig a sokgyermekesek szegénységi kockázata a teljes időszakban lényegesen magasabb volt az átlagosnál. Az alacsony elemszám egyes háztartástípusok esetében bizonytalanná teszi a becslést, rögzíthetjük azonban, hogy – a kilencvenes évek elejétől eltelve – az idős párok, a gyermektelen „más” háztartások és a gyermektelen, 65 év alatti párok szegénységi rátái jellemzően átlag alattinak bizonyultak. Ugyancsak megfigyelhetjük az egy gyermeket nevelő párok átlagosnál alacsonyabb szegénységét, mely különösen a gyermekes családok összehasonlításában tűnik ki.⁷

4. A gyermekszegénység és meghatározói

Az eddigiek során a szegénység előfordulását vizsgáltuk meg néhány fontosabb demográfiai csoportban és a háztartásfő etnikai hovatartozása szerint. Az alábbiakban vizsgálódásunkat leszűkítjük egy meghatározott életkori csoportra, a gyermekekre. Az alábbiakban, a TÁRKI Háztartás Monitor adatainak elemzésekor azokat tekintjük és nevezzük gyermeknek, akik 18 évesnél nem idősebbek és a háztartásfő gyermekei.⁸ Ahogy az eddigiekben is, elemzésünk hátralevő részében, a jövedelmi szegénységben élők meghatározásakor mindvégig a laekeni módszertant követjük, de alternatív számításokat is bemutatunk az OECD1-skála esetére. Ez utóbbi – minden más tényező azonossága mellett – rosszabb jövedelmi helyzetűnek mutatja a gyermekeket és közülük is a nagyobb gyermekszámú családokban élőket, nagyobb fogyasztási súlyt tulajdonítva nekik.

⁷ Az egygyermekes párok körében a szegénység előfordulása 1996-ban kiugróan magas volt. Sem korábban, sem később olyan magas rátával, mint abban az évben nem találkozhatunk. Ez minden bizonnyal összefüggésben van a gazdasági stabilizációs intézkedéscsomag azon jóléti elemével, amely a családtámogatásokra fordított kiadásokat jelentősen csökkentette. Ezek az intézkedések időleges hatályúak voltak.

⁸ Erre a szűkítésre a szülők egyértelmű azonosíthatósága miatt volt szükség, hiszen a gyermekszegénység fő meghatározóinak feltárásakor a szülők egyéni jellemzőit is figyelembe vettük. A TÁRKI Háztartás Monitor legfrissebb, 2005-ös hullámában az összes 18 éves vagy fiatalabb személy 90%-a élt olyan háztartásban, ahol valamelyik szülő egyben háztartásfő is volt.

A szakirodalom szerint azt, hogy valaki szegény-e vagy sem, alapvetően három tényezőcsoport magyarázza: (1) a háztartás főbb demográfiai jellemzői, mint például a családszerkezet; (2) a felnőttek munkaerő-piaci helyzete, illetve a család munkaerőpiac-portfóliója; valamint (3) a jóléti programok fő jellemzői. (Lásd pl. UNICEF (2005).) Az alábbiakban mi magunk is hasonló csoportosításban vizsgáljuk a gyermekszegénység fő meghatározóit.⁹ Először kétváltozós elemzést végzünk, egyszerű kereszttáblákat használva a gyermekek szegénységi rátái meghatározott jellemzők szerinti alakulásának és a szegény gyermekek demográfiai-társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti összetételének vizsgálatára. Ezt követően kísérletet teszünk az összetételi hatások kiszűrésére, a szegénység fontosabb meghatározóinak elkülönítésére, többváltozós statisztikai elemzés, ezen belül is a logisztikus regresszió módszerével. Az elemzés alapvetően exploratív jellegű, vagyis nem törekszünk a jövedelmi szegénység teljes körű magyarázatára.

4.1. Szegénység a gyermekek körében

A gyermekszegénység mértékére a laekeni indikátorok esetében a 0–15 éves korosztály alapján tehetünk becslést. Eszerint Magyarországon 2005-ben, a 0–15 évesek 14,6%-a, a 16–24 éves fiataloknak pedig 16,9%-a volt szegény (*M1. táblázat*). Az előzőekben ismertetett és a továbbiakban követendő gyermekdefiníció szerint, a 18 éves és fiatalabb népesség körében a szegénység előfordulásának valószínűsége 15,9% (*M2. táblázat*). Amennyiben a szegénységi ráta definíciójakor nem az OECD2, hanem az OECD1 ekvivalencia-skálát használunk, a szegénységi ráta a gyermekek körében 19,9%.

Elsőként a háztartás szerkezetének, a háztartástagok fő demográfiai jellemzőinek a gyermekek szegénységében játszott szerepét vizsgáljuk. Korábbi vizsgálatainkkal szemben (Gábos–Szivós 2002; 2004), ezúttal azt tapasztaltuk, hogy a szegénység előfordulásának valószínűsége nő a gyermek életkorával. A 0–6 éves gyermekek körében a szegénységi ráta 11%-os, a 7–14 évesek körében 15%-os, míg a 15–18 évesek között 22%-os. Valamelyest kisebb eltéréseket figyelhetünk meg életkor szerint, ha az OECD1-skálával mérjük a háztartás méretgazdaságosságát (*M2. táblázat*). Azt, hogy ez a változás egy új kormányzat kialakulását jelenti-e, további felvételek, elemzések erősíthetik meg (illetve vethetik el).

⁹ Az általános szegénység meghatározóiról – azonos adatbázison, hasonló modell használata mellett – lásd Gábos–Szivós (2006).

A gyermekes háztartások típusát vizsgálva megfigyelhetjük, hogy a szegénység előfordulásának valószínűsége a négy- vagy többgyermekes, kétszülős családok és az egyszülős háztartások esetében a legnagyobb. A sokgyermekes családokban élő gyermekek majdnem fele szegénynek mondható, az egyszülős háztartások esetében ez az arány közel egyharmados. Ugyancsak az átlagosnál magasabb a 'más háztartás 2+ gyermekkel' típusú háztartások szegénységi kockázata. Ezzel szemben az egy- és kétgyermekes párok gyermeke alapvetően védettnek tűnnek a szegénységgel szemben, hiszen körükben a szegénységi ráta nem éri el a 10%-ot. Az OECD1-skála használata esetében valamelyest magasabb értékek mellett hasonló kockázatokat látunk. Kivételt jelent ez alól a 'más háztartás 2+ gyermekkel' típusú háztartásban élők csoportja, melyben az alternatív ekvivalencia-skála használata másfélszeres szegénységi rátát jelent az OECD2-skálához képest. Hasonló képet kapunk, ha a vizsgált gyermekkel egy családban élő testvérek számát vizsgáljuk.

A gyermekek szegénységének az anya életkora szerinti megoszlását vizsgálva egy J alakú görbe rajzolódik ki, valamelyest tisztábban az OECD1-skála használatakor. A legmagasabb rátát azon gyermekek körében regisztráltuk, ahol az anya 45 év feletti, míg a legkisebb szegénységi kockázat a 30–34 éves anyák gyermekeit jellemzi.

Az a tény, hogy a háztartásfő nő, majdnem kétszeresére növeli a szegénység előfordulásának valószínűségét a gyermekek között. Az OECD1-skála alkalmazása ez esetben is a különbség csökkenését vonja maga után. Ugyancsak magas, több mint kétszeres, a szegénységi kockázata azoknak a gyermekeknek, akik roma háztartásfőjű háztartásokban élnek. Ezt még tovább növeli az OECD1-skála alkalmazása, mely esetében a roma gyermekek közel fele tekinthető szegénynek. A településtípusok vizsgálata szerint Budapesten a legkisebb, a községekben pedig a legnagyobb a szegénység előfordulásának valószínűsége a gyermekek körében.

A háztartások és a háztartásokban élők demográfiai jellemzői mellett, a háztartástagok iskolázottsága, munkaerő-piaci helyzete is befolyásolja a gyermekek szegénységi kockázatát. Elemzésünk során az apa iskolázottságát, mindkét szülő gazdasági aktivitását és a háztartás aktív tagjainak számát vizsgáltuk (*M3. táblázat*). A szegénység és a változók e körének kapcsolata minden esetben egyértelmű és negatív: minél iskolázottabb, illetve minél inkább jelen van a munkaerőpiacon a szülő, annál kisebb annak valószínűsége, hogy a gyermek a szegénységi küszöb alatt él. Így például az érettségivel nem rendelkező apák gyermekei körében a szegénységi ráta 23%-os, míg a felsőfokú végzettségű apák gyermekeinek csupán 1,5%-a él szegénységben. A gazdasági aktivitás vizsgálata azt mutatja, hogy a legnagyobb kockázatot az

apa munkanélkülisége (62%-os szegénységi ráta) vagy inaktív státusa (50%) jelenti. Az anya munkaerő-piaci helyzete nem ennyire meghatározó, de a kapcsolat itt is negatív: ha az anya foglalkoztatott akkor, a gyermekek körében a szegénység előfordulása 7%-os, ám ha inaktív vagy munkanélküli akkor, ez az arány lényegesen magasabb (38%). Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a szülési szabadságon vagy gyermekével gyeden, gyesen lévő anyák gyermekei kevésbé veszélyeztetettek ebből a szempontból, igaz a szegénységi ráta körükben is az átlagnál kissé magasabb (18%). Azt is megállapíthatjuk, hogy minél több foglalkoztatott felnőtt él a háztartásban, annál kisebb a gyermekek szegénysége. Igaz ugyanakkor, hogy a három vagy több foglalkoztatott háztartástag mellett valamivel magasabb, de az átlagosnál lényegesen alacsonyabb szegénységi rátát (6%) becsültünk, mint két foglalkoztatott esetében (3%).

Az elemzési körbe bevont változók harmadik csoportja a jóléti transzfereknek, ezen belül elsősorban a családtámogatásoknak a gyermekek szegénységében játszott szerepét vizsgálja. Két elemzési eszközt is felhasználunk. A visszavonási hatások – hipotetikus módon – azt illusztrálják, hogy az ellátásoknak milyen szerepe van a szegénység csökkentésében. Azt is vizsgáltuk ugyanakkor, hogy a jóléti transzferek súlya a háztartás jövedelmében hogyan jár együtt a szegénység előfordulásával.

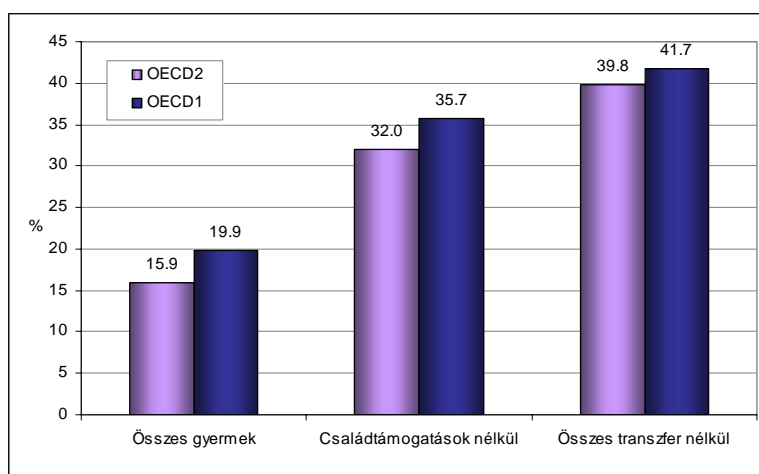
A visszavonási hatások esetében a szegénységi mutatókat nemcsak a háztartás összes rendelkezésre álló jövedelme mellett számítjuk ki, hanem az összes vagy specifikus jóléti transzferek nélkül számolt jövedelem esetében is, de az általános ráta számításakor használt szegénységi küszöb rögzítésével. Az így kapott ráták összehasonlítása lehetővé teszi, hogy a transzferek szegénységcsökkentő hatásáról valamelyest képet kapjunk. Utalnunk kell azonban arra, hogy ez a módszer csak hipotetikus eredményt adhat, hiszen a jóléti transzferek hiányában az emberek viselkedése is megváltozna, más döntéseket hoznának jövedelmük megszerzése érdekében, de nyilvánvalóan más lenne például a kormányzat adó- és járulékpolitikája is. Ezzel együtt a módszert általánosan használják, így részét képezi a laekeni indikátorrendszernek is.¹⁰ Számításainkat a 2. ábrán mutatjuk be.

Amennyiben a becsléshez használt jövedelem-definícióból az összes jóléti transzfert elhagyjuk, a szegénységi ráta a gyermekek körében 15,9%-ról közel 40%-ra nő. Amennyiben csupán a családtámogatásokat vesszük ki a rendelkezésre álló jövedelemből, a szegénység előfordulásának valószínűsége kétszeresére, 32–36%-ra emelkedik a gyermekek között. Ez egyértelműen

¹⁰ A módszer alkalmazását lásd, például Förster–Tóth (1999), World Bank (2001), EUROSTAT (2002).

mutatja, hogy a gyermekes családok körében a családtámogatási rendszer ellátásai dominálnak a jóléti transfereken belül.

2. ábra. A jóléti transferek, illetve a családtámogatások visszavonási hatásai – különböző ekvivalencia-skálák alkalmazása mellett, 2005

Forrás: Saját számítások a TÁRKI Háztartás Monitor 2005 alapján.

Megfigyelhettük tehát, hogy a jóléti támogatások általában, azon belül pedig a családtámogatások csökkentik a szegénységben élő gyermekek arányát. A készpénzes jóléti programok és a gyermekszegénység kapcsolatában azonban egy másik irányú összefüggést is megfigyelhetünk. Minél magasabb a háztartás bevételei között az állami programokból származó jövedelmek aránya, annál nagyobb valószínűséggel találjuk a háztartás tagjait és így a gyermekeket is a jövedelmi szegények között. Azon háztartásokban élő gyermekek között, ahol a jóléti ellátások aránya nem haladja meg az összes gyermek esetében mért érték mediánjának (19,7%) a felét, a szegénység előfordulása mindössze 3%-os. Ezzel szemben ott, ahol ez az arány meghaladja a medián érték másfélszeresét, a gyermekszegénységi ráta 32%-os. Nagyon hasonló arányokat kapunk akkor is, ha vizsgálódásunkat a családtámogatások körére szűkítjük. Ezek az arányok azonban úgy alakulnak ki, hogy a szegény gyermekek háztartásaiban a készpénzes jóléti transferek összege nem magasabb, mint a nem szegények körében, de piaci jellegű jövedelmeik jelentősen elmaradnak azokétól. Az összes jóléti transzfer 15%-a jut azokhoz a háztartásokhoz, ahol a gyermekek szegények (OECD1-skála esetében 19%), és csak a

családtámogatásokat tekintve is hasonló arányokat kapunk (16, illetve az OECD1-skála esetén 21%). Ezek a számok azt mutatják, hogy a támogatások megoszlása semmilyen összefüggést sem mutat a gyermekek relatív szegénységi helyzetével.

A gyermekek szegénységi kockázatának fontosabb egyéni és háztartás-jellemzők szerinti elemzése mellett vizsgálhatjuk a szegényként definiált gyermekek azonos jellemzők szerinti összetételét. Az alábbiakban a legfontosabb eredményeket összegezzük, a teljes adatsort az *M4. és M5. táblázatok*-ban tüntettük fel, párhuzamosan az összes gyermek megoszlásával. Eszerint az egygyermekes párok gyermekei a szegény gyermekek 6%-át sem teszik ki, miközben az összes gyermek között részarányuk ennek háromszorosa (*M4. táblázat*). Ezzel szemben a négy- vagy többgyermekes családok gyermekeinek részaránya a szegények között 16%, az összes 18 éves vagy fiatalabb között csupán 6%. Az alacsony jövedelmű gyermekek közel háromötöde községekben él. A romák aránya 15%, az összes gyermek körében megfigyelt részarány kétszerese. Az iskolázottság kiemelkedő szerepe a szegénység elkerülésében itt is jól tetten érhető (*M5. táblázat*). Százból nyolcvan jövedelmi szegénységben élő gyermek apjának nincs érettségije, míg csupán minden ötvenedik apja diplomás. Mint korábban hangsúlyoztuk, munkaerő-piachoz való kapcsolódás fontos tényezője a gyermekek szegénységének, ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a szegénységben élő gyermekek közel fele olyan családban él, ahol az apa foglalkoztatott. Ez az eredmény összecseng azzal az uniós gyakorlattal, mely az ún. *in-work* szegénységet kiemelten kezeli és külön is monitorozás alá veti. Ami a jóléti transzferek háztartásjövedelmen belüli arányát illeti, megfigyelhetjük, hogy a szegény gyermekek közel háromnegyedének családjában az állami támogatások aránya nagyobb az összes gyermek esetében mért medián érték (9%) másfélszeresénél.

4.2. A gyermekszegénység fő meghatározói

A gyermekszegénység potenciális meghatározóinak leíró jellegű vizsgálatát követően, az önálló hatások elkülönítése érdekében többváltozós statisztikai elemzést végeztünk. A logisztikus regressziós modell bináris függő változójának specifikálásakor a tanulmány során mindvégig követett módszertant alkalmazzuk. A magyarázó változók a korábban bemutatottakkal megegyeznek és a szakirodalom megállapításait tükrözve alapvetően három csoportra bonthatók: (1) a vizsgálat alanyait jelentő gyermekek és háztartásuk, szüleik fő demográfiai jellemzőire; (2) a szülők munkaerő-piaci helyzetét leíró válto-

zókra; valamint (3) a készpénzes állami programoknak a háztartás költségvetésében játszott szerepére. Az elemzés egyéni szintű és eseteit a gyermekek, vagyis a 18 éves vagy fiatalabb háztartástagok, akik a háztartásfő gyermekei. Ezúttal is kontrollálni igyekszünk becsléseink érzékenységét. Láthattuk, hogy az ekvivalencia-skála megválasztása jelentősen befolyásolhatja a gyermekek szegénységi kockázatát, ezért az EUROSTAT által is alkalmazott, OECD2-skála mellett az az OECD1-skálával számított ekvivalens mediánjövedelem 60%-ában meghatározott küszöb segítségével képzett szegénységi ráta függő változóként való használatával is lefuttattuk, azonos magyarázó változókat tartalmazó modelljeinket. Mindkét skála esetében két modellt futtattunk. Az első esetében az összes jóléti transzfernek a háztartásjövedelmen belüli arányát használtuk magyarázó változóként, a második esetben csupán a családtámogatásokra voltunk kíváncsiak. E becsléseink eredményét az *F6. táblázatban* közöljük.

Fő modellünk függő változója az OECD2-skálával számított ekvivalens mediánjövedelem 60%-a melletti szegénységi ráta a gyermekek körében. Az ehhez tartozó modell elemzése során becslési eredményeinket az alábbiak szerint foglalhatjuk össze.

- A modellek általános illeszkedési mutatói relatíve jónak mondhatók. A helyesen előrejelzett esetek aránya a függő változó 1-es kategóriájában 43–46% (OECD2-skála), illetve 58% (OECD1-skála). Ez a mutató, valamint az a tény, hogy a konstans minden modellben már 1%-os szinten is szignifikáns, arra utal, hogy az általunk bevont változók mellett a gyermekszegénységet más tényezők is magyarázzák.
- A szakirodalomban megfigyelt, a szegénység, és így a gyermekek alacsony jövedelmének meghatározói közül a szülők, mindenekelőtt az apa humán tőkéje, tehát iskolázottsága és munkaerő-piaci helyzete tűnik a legfontosabbnak. Ez összhangban van a magyarországi jövedelmi egyenlőtlenségek, a jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztettség okainak feltárására a teljes népességre vonatkozó hazai keresztmetszeti vizsgálatok eredményeivel. (Lásd Gábos–Szivós 2004, 2006; Kapitány–Spéder 2004; Havasi 2006; Tóth 2005.)
- Az iskolázottság esetében azt láthatjuk, hogy az apa felsőfokú végzettsége tízszeresére csökkenti annak esélyét, hogy gyermeke szegénységben éljen, szemben azzal, mintha nem rendelkezne érettségivel. Azt is tapasztalhatjuk azonban, hogy – *ceteris paribus* – az érettségi csak az alternatív, tehát az OECD1-skála használatakor jelent előnyt a gyermekek szegénységének elhárításakor. Feltételezhetjük, hogy az apa munkaerő-piaci státusának szerepeltetése a modellben csökkentheti az iskolai végzettség változójának hatását, hiszen a két változó között erős korreláció

van. Alternatív futtatásaink eredményei ezt a hatást nem jelzik, az érettségizett apák esetében a regressziós együttható továbbra sem szignifikáns. Az apa munkanélkülisége nagyon magas kockázatot jelent gyermekei számára, a foglalkoztatottakhoz képest becsült esélyhányadosok 5 és 10 közötti értéket vesznek fel, modelltől függően. Csak valamivel kisebb a kockázat akkor, ha az apa nyugdíjas vagy egyéb inaktív. Ugyancsak statisztikailag szignifikáns kapcsolatot találtunk az anya munkanélküli vagy inaktív státusa és gyermekei szegénysége között. Ezzel szemben a szülési szabadság vagy a gyermeknevelés mellett az anyasági ellátások igénybevétele nem jelent hátrányt a foglalkoztatott státushoz képest.

- A demográfiai, háztartásszerkezeti változók hatása valamelyest korlátozottabbnak mutatkozik. A szegénység hosszú távú változásának vizsgálatára koncentrálnak nemzetközi elemzések ugyanakkor, a munkaerő-piaci lehetőségek változásai mellett, a demográfiai folyamatok jelentős szerepére figyelmeztetnek (Hoynes–Page–Stevens 2005).
- A 'pár 1 gyermekkel' típusú háztartást használva referenciaként, csak a legalább négygyermekes párok gyermekei és az egyedülálló szülővel élők esetében beszélhetünk statisztikailag is szignifikáns kapcsolatról. A sokgyermekes családokban élő gyermekek esetében az OECD2-skála használatakor 3–6-szoros esélyhányadost becsültünk, míg az egy szülővel élők körében négyszerest. Az alternatív ekvivalencia skála esetében azonban még ez a hatás is szinte teljesen eltűnik. Szintén nem szignifikáns a kapcsolat az anya életkora és a gyermekek szegénysége között, de hasonló eredményre jutottunk a háztartásfő etnikuma esetében is. Az OECD1-skála használata mellett a városban élő gyermekek szegénységbe kerülésének esélye szignifikánsan kisebb, mint a községekben élő gyermekeké, a budapestiek esetében azonban ilyen kapcsolatot nem találtunk.
- Miközben a jóléti transzferek, azon belül is a magyarországi családtámogatási rendszer ellátásai fontos szerepet játszanak a gyermekek szegénységének enyhítésében, elemzésünk arra is rámutat, hogy a háztartás bevételeinek jóléti transzfer-függősége fontos meghatározója a gyermekek szegénységének. Különösen a családtámogatások esetében számottevő ez a hatás. Ez az eredmény korábbi, nemzetközi összehasonlító elemzésünkkel is összecseng (Gábos–Szivós 2004).
- Amennyiben a jóléti transzferek aránya a háztartás jövedelmében a mediánérték másfélszeresénél magasabb, a gyermekek szegénységének esélye háromszoros ahhoz képest, mintha ez az arány nem érné el a mediánérték felét. A családtámogatások esetében a becsült esélyhányados ennél lényegesen magasabb, 10 felett van. Az a tény, hogy a háztartástípus ese-

tén becsült együttthatók nagysága és szignifikancia-szintje is alacsonyabb a családtámogatásokat tartalmazó modellekben, ez utóbbi ellátásoknak család típus szerinti differenciáltságára vezethetők vissza.

5. Összegzés

Tanulmányunkban, a TÁRKI Háztartás Monitor legújabb, 2005-ös hullámának adatait felhasználva, a gyermekszegénység témakörét vizsgáltuk. Ennek során, a társadalmi kohézió laekeni jelzőszámainak számításakor használt módszer szerint mutattuk be az általános és gyermekszegénység legfontosabb indikátorait. Először a szegénység előfordulását vizsgáltuk néhány fontosabb demográfiai csoportban. Ezt követően a gyermekszegénység fő meghatározóinak elkülönítésére tettünk kísérletet, felhasználva a többváltozós statisztikai eljárások, ezen belül pedig a logisztikus regresszió nyújtotta lehetőségeket. Ennek során három kiemelt változócsoportha koncentráltunk: a vizsgálat alanyait jelentő gyermekek és háztartásuk, szüleik fő demográfiai jellemzőire, a szülők munkaerő-piaci helyzetét leíró változókra, valamint a készpénzes állami programoknak a háztartás költségvetésében játszott szerepére. Fontosabb megállapításainkat az alábbiak szerint összegezhetjük.

- Magyarországon 2005-ben a teljes népesség 12%-át tekinthetjük szegénynek. Ez az arány – összhangban a jövedelmi egyenlőtlenségeknek e periódusban tapasztalt alakulásával – relatív jövedelmi szegénység kismértékű csökkenését mutatja 2003-hoz képest. (Eredményeink rendkívül érzékenyek a megválasztott ekvivalencia-skálára és szegénységi küszöbre.) Nemzetközi összehasonlításban Magyarország a jövedelmek eloszlását tekintve a legkevésbé egyenlőtlen skandináv és a közepesen egyenlőtlen kontinentális európai országok (Hollandia, Ausztria, Franciaország, Belgium) között helyezkedik el.
- A szegénység előfordulásának valószínűsége a négy- vagy többgyermekes kétszülős családok és az egyszülős háztartások esetében a legnagyobb. A sokgyermekes családokban élő gyermekek majdnem fele szegénynek mondható, az egyszülős háztartások esetében ez az arány közel egyharmados. Ezzel szemben az egy- és kétgyermekes párok gyermekei alapvetően védettnek tűnnek a szegénységgel szemben, hiszen körükben a szegénységi ráta nem éri el a 10%-ot.
- A háztartások és a háztartásokban élők demográfiai jellemzői mellett, a háztartástagok iskolázottsága, munkaerő-piaci helyzete is befolyásolja a gyermekek szegénységi kockázatát. A szegénység és a változók e körének kapcsolata minden esetben egyértelmű és negatív: minél iskolá-

zottabb, illetve minél inkább jelen van a munkaerőpiacon a szülő, annál kisebb annak valószínűsége, hogy gyermeke a szegénységi küszöb alatt él.

- Amennyiben a becsléshez használt jövedelem-definícióból az összes jóléti transzfert elhagyjuk, a szegénységi ráta a gyermekek körében 15,9%-ról közel 40%-ra nő. Amennyiben csupán a családtámogatásokat vesszük ki a rendelkezésre álló jövedelemből, a szegénység előfordulásának valószínűsége kétszeresére emelkedik a gyermekek között. Ez egyértelműen mutatja, hogy a gyermekes családok körében a családtámogatási rendszer ellátásai dominálnak a jóléti transfereken belül.
- A szakirodalomban megfigyelt, a szegénység, és így a gyermekek alacsony jövedelmének meghatározói közül a szülők, mindenekelőtt az apa humán tőkéje, tehát iskolázottsága és munkaerő-piaci helyzete tűnik a legfontosabbnak. A demográfiai, háztartásszerkezeti változók hatása valamelyest korlátozottabbnak mutatkozik.
- Miközben a jóléti transferek, azon belül is a magyarországi családtámogatási rendszer ellátásai fontos szerepet játszanak a gyermekek szegénységének enyhítésében, elemzésünk arra is rámutat, hogy a háztartás bevételeinek jóléti transzfer-függősége fontos meghatározója a gyermekek szegénységének.

IRODALOM

- Éltető Ö. – Havasi É. 2002: Az elemzési egység és az ekvivalencia-skála megválasztásának hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre és szegénységre. *Szociológiai Szemle*, 12. évf., 4. sz., 157–170. p.
- EUROSTAT 2002: European social statistics: Income, poverty and social exclusion, 2nd report, Luxembourg: Office for official publications of the European Communities.
- Förster, M. F. – Tóth I. Gy. 1999: Családi támogatások és gyermekszegénység a kilencvenes években Csehországban, Magyarországon és Lengyelországban. TÁRKI Társadalompolitikai tanulmányok 16. Budapest: TÁRKI.
- Gábos A. 2005: A szegénység nemek közötti eltérései nemzetközi összehasonlításban: a laekeni indikátorok elemzése. In: Nagy I. – Pongrácz T.-né – Tóth I. Gy. szerk.: Szerepváltozások 2005. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről. Budapest: TÁRKI – ISzCsEM, 121–135. p.
- Gábos A. – Szivós P. 2001: A szegénység mértéke és a gyermekes családok jövedelmi helyzete. In: Szivós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Stabilizálódó társadalomszerkezet. TÁRKI Monitor Jelentések, 2001. Budapest: TÁRKI, 31–63. p.
- Gábos A. – Szivós P. 2004: A szegénység különböző metszetei. In: Szivós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Stabilizálódó társadalomszerkezet. TÁRKI Monitor Jelentések 2003. Budapest: TÁRKI, 69–96. p.
- Gábos A. – Szivós P. 2006: Jövedelmi szegénység. In: Szivós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Fehéren, feketén. TÁRKI Monitor Jelentések, 2005. Budapest: TÁRKI, 45–58. p.

- Havasi É. 2006: Megélhetési nehézségek, anyagi depriváció. In: Szivós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Fehéren, feketén. TÁRKI Monitor Jelentések, 2005. Budapest: TÁRKI, 59–82. p.
- Hoynes, H. – M. Page – A. Stevens 2005: Poverty in America: trends and explanations. NBER Working Paper no. 11681. <http://www.nber.org/papers/w11681>. (Letöltés ideje: 2006. június 15.)
- Kapitány B. – Spéder Zs. 2004: Szegénység és depriváció. Társadalm szerkezeti összefüggések nyomában. Budapest: KSH NKI.
- Tóth I. Gy. 2005: Jövedelemeloszlás. A gazdasági rendszerváltástól az uniós csatlakozásig. Budapest: Századvég Kiadó – Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság.
- UNICEF 2005: Child poverty in rich countries 2005. Report Card No.6. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- World Bank 2001: Hungary – long term poverty, social protection, and the labour market. Report No. 20645. Washington D.C.: The World Bank.

Melléklet

M1. táblázat. *A relatív jövedelmi szegénység kiterjedtsége nem, életkor, háztartástípus és a háztartásfő etnikai hovatartozása szerint, 1992–2005 (%)*

Korosztály	Nem	1992	1996	2000	2003*	2005
0–15	Férfi	13,5	23,5	16,7	18,3	16,6
	Nő	11,4	15,2	16,3	19,2	12,4
	<i>Összesen</i>	<i>12,5</i>	<i>19,5</i>	<i>16,5</i>	<i>18,7</i>	<i>14,6</i>
16–24	Férfi	13,0	18,8	16,4	13,9	15,2
	Nő	11,7	16,4	17,7	17,8	18,8
	<i>Összesen</i>	<i>12,4</i>	<i>17,7</i>	<i>17,1</i>	<i>15,6</i>	<i>16,9</i>
25–49	Férfi	8,0	12,9	13,1	11,4	12,7
	Nő	7,5	13,0	10,9	14,1	11,9
	<i>Összesen</i>	<i>7,7</i>	<i>13,0</i>	<i>11,9</i>	<i>12,8</i>	<i>12,3</i>
50–64	Férfi	7,2	9,7	14,1	11,7	11,2
	Nő	12,4	9,0	11,9	10,8	10,0
	<i>Összesen</i>	<i>10,1</i>	<i>9,4</i>	<i>12,9</i>	<i>11,1</i>	<i>10,5</i>
65+	Férfi	14,8	3,9	4,1	5,1	3,7
	Nő	26,2	16,4	9,8	11,7	9,3
	<i>Összesen</i>	<i>21,6</i>	<i>11,9</i>	<i>7,7</i>	<i>9,2</i>	<i>7,0</i>
	<i>Férfi</i>	<i>10,7</i>	<i>14,7</i>	<i>13,3</i>	<i>12,4</i>	<i>12,3</i>
<i>Összesen</i>	<i>Nő</i>	<i>12,9</i>	<i>13,7</i>	<i>12,5</i>	<i>14,3</i>	<i>11,8</i>
	<i>Összesen</i>	<i>11,9</i>	<i>14,2</i>	<i>12,9</i>	<i>13,4</i>	<i>12,0</i>

Háztartástípus					
Egyszemélyes, <30	(17,4)	(6,3)	31,4	25,0	(5,4)
Egyszemélyes, 30–64	29,0	16,4	26,5	23,6	25,0
Egyszemélyes, 65+	53,4	26,2	12,1	16,9	13,4
Pár, legalább egy tag 65+	14,5	3,7	5,4	5,0	(1,8)
Pár, mindkét tag <65	5,5	6,2	11,0	12,2	9,4
Más háztartás gyermek nélkül	6,3	5,4	7,0	6,9	10,0
Egyedülálló szülő	20,0	25,7	32,1	37,4	32,7
Pár 1 gyermekkel	5,8	21,2	8,5	11,4	5,4
Pár 2 gyermekkel	4,3	8,5	12,9	10,3	9,7
Pár 3+ gyermekkel	24,2	33,1	16,7	30,4	23,3
Más háztartás gyermekkel	10,8	18,1	20,7	14,7	15,5
<i>Összesen</i>	<i>11,9</i>	<i>14,2</i>	<i>12,9</i>	<i>13,5</i>	<i>12,0</i>
Háztartásfő roma	52,8	64,9	70,4	50,8	37,1
Háztartásfő nem roma	9,8	11,8	10,2	11,5	10,9
<i>Összesen</i>	<i>11,9</i>	<i>14,2</i>	<i>12,9</i>	<i>13,5</i>	<i>12,0</i>

Forrás: 1992, 1996: MHP; 2000, 2003, 2005: TÁRKI Háztartás Monitor.

Megjegyzés A szegénységi határt az OECD2-skálával számított ekvivalens mediánjövedelem 60%-ában határoztuk meg.

*A 2003-as eredmények, kismértékű utólagos adattisztítás miatt, valamelyest eltérnek a korábban publikálttól (Gábos – Szívós, 2004).

M2. táblázat. A gyermekek szegénységi rátái különböző jellemzők szerint – OECD2- és OECD1-skála mellett, 2005 (%)

Jellemzők	OECD2-skála		OECD1-skála	
	Nem szegény	Szegény	Nem szegény	Szegény
Súlyozott esetek száma, N	162	862	821	203
<i>Összesen</i>	<i>84,1</i>	<i>15,9</i>	<i>80,1</i>	<i>19,9</i>
Gyermek életkora				
0–6	89,0	11,0	83,6	16,4
7–14	84,7	15,3	79,4	20,6
15–18	78,1	21,9	77,5	22,5

Jellemzők	OECD2-skála		OECD1-skála	
	Nem szegény	Szegény	Nem szegény	Szegény
Háztartástípus				
Pár 1 gyermekkel	94,2	5,8	92,8	7,2
Pár 2 gyermekkel	90,4	9,6	88,4	11,6
Pár 3 gyermekkel	83,6	16,4	80,0	20,0
Pár 4+ gyermekkel	54,4	45,6	47,4	52,6
Egyedülálló szülő gyerekekkel	67,5	32,5	64,5	35,5
Más háztartás 1 gyermekkel	87,0	13,0	86,1	13,9
Más háztartás 2+ gyermekkel	79,7	20,3	68,2	31,8
Testvérek száma				
0	89,7	10,3	89,1	10,9
1	84,4	15,6	79,6	20,4
2	80,1	19,9	75,7	24,3
3+	64,8	35,2	50,9	49,1
Háztartásfő neme				
Férfi	85,2	14,8	81,0	19,0
Nő	73,8	26,2	71,8	28,2
Az anya életkora				
18–29	86,3	13,7	78,2	21,8
30–34	89,3	10,7	85,4	14,6
35–39	82,8	17,2	80,3	19,7
40–44	83,5	16,5	77,2	22,8
45+	78,2	21,8	76,0	24,0
Településtípus				
Község	75,4	24,6	66,8	33,2
Város	90,5	9,5	89,8	10,2
Megyeszékhely	86,5	13,5	84,3	15,7
Budapest	91,9	8,1	91,1	8,9
A háztartásfő etnikuma				
Nem roma	85,5	14,5	82,1	17,9
Roma	64,8	35,2	54,3	45,7

Forrás: Saját számítások a TÁRKI Háztartás Monitor 2005 alapján.

M3. táblázat. A gyermekek szegénységi rátái különböző jellemzők szerint – OECD2- és OECD1-skála mellett, 2005 (%)

Jellemzők	OECD2-skála		OECD1-skála	
	Nem szegény	Szegény	Nem szegény	Szegény
Súlyozott esetek száma, N	162	862	821	203
Összesen	84,1	15,9	80,1	19,9
Az apa iskolázottsága				
Alsófokú	77,2	22,8	70,0	30,0
Középfokú	88,7	11,3	89,6	10,4
Felsőfokú	98,5	1,5	98,5	1,5
Apa gazdasági aktivitása				
Foglalkoztatott	91,3	8,7	88,2	11,8
Munkanélküli	38,3	61,7	36,1	63,9
Egyéb inaktív	50,0	50,0	38,2	61,8
Anya gazdasági aktivitása				
Foglalkoztatott	92,6	7,4	90,7	9,3
Szülési szabadság, gyermeket nevel	82,5	17,5	74,5	25,5
Nyugdíjas	62,5	37,5	58,2	41,8
A jóléti transzferek aránya a ht. jövedelmében				
Kisebb, mint a medián fele	95,9	4,1	95,0	5,0
A medián fele és másfélszerese között van	89,6	10,4	88,2	11,8
Nagyobb, mint a medián másfélszerese	68,4	31,6	59,6	40,4
A családtámogatások aránya a ht. jövedelmében				
Kisebb, mint a medián fele	96,9	3,1	96,9	3,1
A medián fele és másfélszerese között van	89,9	10,1	88,4	11,6
Nagyobb, mint a medián másfélszerese	69,8	30,2	60,8	39,2
A jóléti transzferek aránya a ht. jövedelmében (átlag)	22,6	57,6	21,1	56,5
A családtámogatások aránya a ht. jövedelmében (átlag)	13,9	36,6	12,9	35,9
Foglalkoztatottak száma a háztartásban				
0	31,6	68,4	23,5	76,5
1	82,9	17,1	78,0	22,0
2	96,7	3,3	94,9	5,1
3+	93,9	6,1	87,9	12,1

Forrás: Saját számítások a TÁRKI Háztartás Monitor 2005 alapján.

M4. táblázat. A szegény gyermekek összetétele különböző jellemzők szerint – OECD2- és OECD1-skála mellett, 2005 (%)

Jellemzők	OECD2-skála		OECD1-skála	
	Szegény	Összesen	Szegény	Összesen
Gyermek életkora				
0–6	20,4	29,2	24,0	29,1
7–14	42,6	44,0	45,6	44,1
15–18	37,0	26,8	30,4	26,8
Háztartástípus				
Pár 1 gyermekkel	5,5	15,0	5,4	15,0
Pár 2 gyermekkel	18,4	30,3	17,7	30,3
Pár 3 gyermekkel	14,7	14,2	14,3	14,2
Pár 4+ gyermekkel	16,0	5,6	14,8	5,6
Egyedülálló szülő gyerekekkel	15,3	7,5	13,3	7,4
Más háztartás 1 gyermekkel	8,6	10,5	7,4	10,6
Más háztartás 2+ gyermekkel	21,5	16,8	27,1	16,9
Testvérek száma				
0	19,1	29,5	16,3	29,5
1	46,9	47,5	48,8	47,5
2	22,2	17,7	21,7	17,7
3+	11,7	5,3	13,3	5,4
Háztartásfő neme				
Férfi	83,4	90,0	85,8	90,0
Nő	16,6	10,0	14,2	10,0
Az anya életkora				
18–29	10,5	12,1	13,2	12,1
30–34	17,3	25,5	18,6	25,5
35–39	30,9	28,4	27,9	28,3
40–44	17,3	16,6	19,1	16,7
45+	24,1	17,5	21,1	17,5
Településtípus				
Község	58,3	37,7	62,7	37,7
Város	16,0	26,8	13,7	26,8
Megyeszékhely	19,0	22,3	17,6	22,3
Budapest	6,7	13,2	5,9	13,2
A háztartásfő etnikuma				
Nem roma	84,7	93,1	84,2	93,2
Roma	15,3	6,9	15,8	6,8

Forrás: saját számítások a TÁRKI Háztartás Monitor 2005 alapján.

M5. táblázat. A szegény gyermekek összetétele különböző jellemzők szerint – OECD2- és OECD1-skála mellett, 2005 (%)

Jellemzők	OECD2-skála		OECD1-skála	
	Szegény	Összesen	Szegény	Összesen
Az apa iskolázottsága				
Alsófokú	82,2	57,5	86,8	57,6
Középfokú	16,0	22,6	11,8	22,5
Felsőfokú	1,8	19,9	1,5	19,9
Apa gazdasági aktivitása				
Foglalkoztatott	46,0	84,2	50,0	84,1
Munkanélküli	22,7	5,9	19,1	6,0
Egyéb inaktív	31,3	10,0	30,9	10,0
Anya gazdasági aktivitása				
Foglalkoztatott	24,7	52,5	24,5	52,5
Szülési szabadság, gyermeket nevel	32,7	29,5	37,7	29,5
Egyéb inaktív	42,6	18,0	37,7	18,0
A jóléti transferek aránya a ht. jövedelmében				
Kisebb, mint a medián fele	9,2	35,4	8,9	35,4
A medián fele és másfélszerese között van	18,4	28,1	16,7	28,1
Nagyobb, mint a medián másfélszerese	72,4	36,5	74,4	36,5
A családtámogatások aránya a ht jövedelmében				
Kisebb, mint a medián fele	5,6	28,7	4,4	28,7
A medián fele és másfélszerese között van	21,0	32,7	19,2	32,7
Nagyobb, mint a medián másfélszerese	73,5	38,5	76,4	38,6
Foglalkoztatottak száma a háztartásban				
0	41,4	9,6	36,9	9,6
1	48,8	45,2	50,2	45,2
2	8,6	42,0	10,8	42,0
3+	1,2	3,2	2,0	3,2

Forrás: Saját számítások a TÁRKI Háztartás Monitor 2005 alapján.

M6. táblázat. A gyermekszegénység fő meghatározói különböző ekvivalencia-skálák használata mellett (logisztikus regressziós modell esélyhányadosai)

Magyarázó változók	OECD2-skála		OECD1-skála	
	1. modell	2. modell	1. modell	2. modell
Gyermek életkora (ref. kat.: 0–6 éves)				
7–14	1,1	1,1	1,1	1,2
15–18	2,2**	2,3**	1,5	1,6
Háztartástípus (ref. kat.: pár 1 gyermekkel)				
Pár 2 gyermekkel	1,8	1,2	1,5	0,9
Pár 3 gyermekkel	1,4	0,7	1,1	0,5
Pár 4+ gyermekkel	6,4***	3,4**	4,4***	2,1
Egyedülálló szülő gyerekekkel	4,1**	3,6*	2,8	2,7
Más háztartás 1 gyermekkel	0,6	0,9	0,5	0,7
Más háztartás 2+ gyermekkel	1,5	1,1	1,9	1,4
Háztartásfő neme (ref. kat.: férfi)				
	0,8	0,6	0,8	0,5
Az anya életkora (ref. kat.: 18–29 éves)				
30–34	1,0	1,1	1,0	1,1
35–39	1,8	1,7	1,6	1,7
40–44	1,7	1,5	2,1*	1,9
45+	1,5	2,1	1,3	2,1
Településtípus (ref. kat.: község)				
Város	0,7	0,7	0,4***	0,4***
Budapest	0,9	1,1	0,7	0,9
A háztartásfő etnikuma (ref. kat.: nem roma)				
	1,2	0,7	1,3	1,7
Az apa iskolázottsága (ref. kat.: érettségi alatt)				
Érettségizett	0,9	0,9	0,5**	0,5**
Érettségi felett	0,1***	0,1***	0,0***	0,1***
Apa gazdasági aktivitása (ref. kat.: foglalkoztatott)				
Munkanélküli	9,5***	6,2***	8,4***	4,7***
Egyéb inaktív	4,5***	4,6***	6,3***	6,2***
Anya gazdasági aktivitása (ref. kat.: foglalkoztatott)				
Szülési szabadság, gyermeket nevel	1,3	0,9	1,6	0,9

Magyarázó változók	OECD2-skála		OECD1-skála	
	1. modell	2. modell	1. modell	2. modell
Egyéb inkatív	3,6***	4,1***	3,1***	3,5***
A jóléti transzferek aránya a ht jövedelmében (ref. kat.: kisebb, mint a medián fele)				
A medián fele és másfélserese között van	1,3	–	1,0	–
Nagyobb, mint a medián másfélserese	3,5***	–	3,0***	–
A családtámogatások aránya a ht jövedelmében (ref. kat.: kisebb, mint a medián fele)				
A medián fele és másfélserese között van	–	3,2***	–	3,5***
Nagyobb, mint a medián másfélserese	–	11,2***	–	15,6***
Konstans	0,0***	0,0***	0,1***	0,0***
–2LL	581,3	566,9	634,1	609,0
Nagelkerke R ²	45,4	47,1	49,9	52,5
Helyesen előrejelzett esetek száma	87,9	88,3	88,8	88,7
Helyesen előrejelzett esetek száma a függő változó 1 értékű kategóriájában*	42,6	46,0	57,5	57,6
Súlyozatlan esetek száma	923	923	923	923

Forrás: Saját számítások a TÁRKI Háztartás Monitor 2005. alapján.

Megjegyzés: A függő változó értékei: 0 – nem szegény, 1 – szegény. A táblázatban a változók után a referenciakategóriákat tüntettük fel, az esélyhányadosok minden esetben ehhez a kategóriához képest értelmezendők. A regressziós együttható ***: 1%-os, **: 5%-os, illetve *: 10%-os szinten különbözik nullától.